

Ukrajna mezőin

(Kornejcsuk vígjátékának előadása a Szegedi Nemzeti Színházban)

A Szegedi Nemzeti Színház néhány nappal ezelőtt mutatta be Alekszandr Kornejcsuk Sztálin-díjas író „Ukrajna mezőin” című színművét. A darab 1941-ben íródott. Kornejcsuk a háború előtti évekből veszi témáját, amikor már győzött a mezőgazdaság szocialista átszervezésének sztálini politikája, s a kolhozok a biztos és gondtalan élet kielégítésének forrásává váltak. Annak ellenére, hogy a mű megírása óta 12 esztendő telt el, jelentősége nem csökkent, ellenkezőleg, nagymértékben megnövekedett. Különös jelentőséget kapott a darab Sztálin elvtárs új műve, „A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban” megjelenése, és a SzKP XIX. Kongresszusa után. A kongresszus, de mindenekelőtt Sztálin elvtárs zseniális műve, a kolhozépítés új kérdéseit veti fel: a kolhoztulajdonnak az össznépi tulajdon színvonalára való emelése, a kolhozgazdaságok szüntelen erősítése, a háztáji gazdálkodás jelentőségének fokozatos csökkentése útján.

A darab alaptémája, főkonfliktusa a kolhozépítés legaktuálisabb kérdéseit tartalmazza: következetes harc a teljes kommunizmusért, leszámolva a szocializmusban való megragadás maradi nézetével és gyakorlatával.

A vígjátékban két kolhozelnök, Csesznok és Galuska között robban ki a harc. Csesznok a „Halál a kapitalizmusra” kolhoz elnöke, (Barsi Béla Kosuth-díjas) a haladás talaján áll, szenvedélyes harcosa az újnak, megveti a megrekedést, világosan látja a tennivalókat. Ezért minden percét a kolhozépítésre, a kolhoz gazdaságának növelésére, ipari növények termelésére, állatállományuk növelésére, a kolhoz növelésére, s mindezen túl az ifjúság politikai, katonai, kulturális nevelésére fordítja. Csesznok kolhozának ifjúságát a derű, a bizakodás, optimizmus jellemzi. A fiatalok egymás iránti szeretete, Dolgonoszikkal szembeni gyűlöletük hitelesen mutatja meg a nézőknek a dicső szovjet ifjúság életét. Csak a fejlődni akaró és tudó Csesznokok kolhozából kerülnek ki olyan traktorista lányok, mint Katyarina, (Szemes Mária) aki erő, vidámság és határozottság sugárzik. A traktorista Katyarina, ki egyformán tud szeretni és gyűlölni, ismeri és szereti gépét, hátártalan lelkesedést tanúsít a kultúra iránt, példaképként marad meg ifjúságunk emlékezetében.

Galuska a „Csendes élet” kolhoz elnöke, (Farkas József), meg van elégedve az elért eredményekkel, melyek megittasították őt, elértnek véli célját, melyért karddal a kezében harcolt a fehérgárdisták, a kolcsakok, djenikinek ellen. Megelégedett, nem foglalkozik a kolhoz-vagyon növelésével, nem tekinti feladatának az állattenyésztés fejlesztését, az ipari növények termelését, a kolhozifjúság nevelését. Nem törekszik új sikerek elérésére. „Jól érzem én magam a szocializmusban is, ne taszigáljanak rendszeresen a kommunizmus felé” — mondja Galuska.

Nem veszi észre, hogy a szocializmusba való „végleges berendezkedés” vágya, az elért eredmények feletti megnyugvás, éppen a szocializmusból esúztatja ki, s olyan életformákba kerül, melyek megsemmisítéséért Burgyonnij kozák hadseregében életét kockáztatva harcolt. Az összeütközés, a konfliktus oka Galuska elmaradottsága, a fejlődés követelményének meg nem értése, a mindenkor veszélyt rejtő elégedettség hangulatának megtelepedése, melyet irigy és hanyag felesége, de mindenekelőtt Dolgonoszik (Váradi Árpád) a spekuláns, a rossz szellem helyi képviselője és terjesztője segít elő.

Csesznokban — látva Galuska nemtörődömségét, tulajdon kolhozának tönkretételét, a szovjet állam gyarapításának és erősödésének akadályozását, — jogos felháborodás él, s ezért rendszeresen bírálja őt.

Csesznok és Galuska, a két család haragja nem gyűlölködés, hanem a haladók és a fejlődésükben elmaradottak összeütközése. A békés életet, a fejlődést elősegítő konfliktusok ezek, melyek a maradiság feletti teljes győzelemmel oldódnak meg. A közöttük lévő ellentét nem válhat tragikus kimenetelű konfliktussá; a haragvó felek szovjet emberek, akiknek szívében kiolthatatlanul él a párt és a szovjet állam szeretete. Ez szilárd alapot jelent a konfliktus békés megoldása, az önelégültség feletti győzelem számára, a haladás ügyének diadalra vitelében. Az önelégült, hiú és nyakas Galuska a vita során mondja „azt ugyan ember nem éri meg, hogy én valaha is a párt ellen forduljak.”

Csesznok tisztában van álláspontja helyességével, s a szovjet ember ezernyi jó tulajdonságát testesíti meg. Magamögött érzi a szovjet emberek százmillióinak erejét. Csesznok világosan látja Galuska hibáit. Jól tudja, hogy Galuska — nyakassága és hiúsága ellenére is — megmenthető, mert neki is a szovjet embert jellemző akarata van, amely biztosíték az élenjárók színvonalára való emelkedéshez.

A két kolhozelnök közötti ellentét, haladás és a maradiság, a harc és a megnyugvás világa közötti összeesapást jelenti. Ez az ellentét hatással van a két fiatal, Gricko, Csesznok fia és Gálja, Galuska leánya szerelmére, s új konfliktust hoz létre.

Gricko (Miklósy György) kombájnvezető telítve lendülettel, vidámsággal, derűvel, aki a világrekordra törő, s azt el is érő kombájnvezető Gálját szereti. Szeretetik kölcsönös, melyet a haragvó szülők marakodásának veszélye fenyeget. A párt területi bizottságának segítő gondoskodása, a maradi gondolkodású Galuska felemelése, a zavarosban csendesen halászó Dolgonoszik eltávolítására hárítja el az akadályokat. Gricko és Gálja szerelméből nem lesz dráma, mint Romeo és Júlia szerelméből, mert ők az emberi szeretetet legjobban megbecsülő emberi társadalomban élnek: a szovjet társadalom megbecsült fiúi. Az egymást rajongásig szerető Grickó és Gálja időleges eltávolodása egymástól akaratuk ellenére, sebet ejtve következik be. s Galuska maradi felfogásának eredménye. Grickó a Donyec medence szénbányájába, a „föld alá” indul, Gálja pedig az Odesszai Mezőgazdasági Gépgyárba viszi szívének terhét; a kolhozfiatalok hívják őket vissza.

A maradi, a kommunizmusig eljutni nem kívánó Galuska mögött ott áll Dolgonoszik, a minden hájjal megkent, pénzre és olcsó szeretetre vadászó csirkefogó, aki Galuska indulatos, tőle idegenül hangzó szavait tetteiben valósítja meg.

A konfliktus vidám, derűs, sokszor harsány nevetést kiváltó fordulatokban oldódik meg, de soha sem könnyen, nem hamisan, nem takarva el semmit az összeütközés komolyságából. Ezt mutatja az is, hogy Csesznok és Galuska összeütközésének megoldása a körzeti párttitkár leváltásával, egy ellenséges spekuláns leleplezésével és letartóztatásával teljeseedik ki.

Kornejesuk darabjában a humor az eszméi tartalom szolgálatában áll, s nem egyszerűen nevetetés. A vígjáték líráivá, örömtelivé válik az új élet felcsillanása közben, ugyanakkor esipős satírjával kergeti a maradiságot, elsősorban a hátrafelé néző hősét, Galuskát. A humor, a derű, amely szinte árad a vígjátékból, soha sem olcsó. A darab nézői mindvégig érzik a nagy kor levegőjét, mely olyan embereket nevel, akik még hibáik, nehézségeik, esetleges gyengeségeik ellenére is összehasonlíthatatlanul erősebbek, boldogabbak minden más kor embereinél. Ilyen vidáman, ilyen felszabadultan csak azok tudnak nevetni, akik boldogok és erősek.

A Szegedi Nemzeti Színház együttese kitűnő előadásban mutatta be ezt a egyszerű művet. Kisebb hibái ellenére mindenekelőtt kitűnő a rendezés. Komor István munkája. Erő, lendület, őszinte derű, a részletek helyes kiemelése jellemzi a rendezést. Hibája, hogy az első felvonás veszekedésében nem tesz különbséget a két család között. Csesznok és dolgos felesége — ahogyan őket a darabban megismertük — új, nem kispolgári módon bírálnak, mint Galuska és a felesége. Hiba az is, hogy Dolgonoszik már első fel lépésére lelepleződik; s marad olyannak, amilyenek az első jelenetekben

megismertük. A rendezés hibája, hogy a harmadik felvonásban a területi párttitkár megérkezésekor az új titkárnak vélt soffőrrel Galuskáék a komédia határán is túlmenő jelenetben ismerkednek meg.

Csesznokot Barsi Béla alakítja. Alakítása egészében véve sikeres. Alakításában sikerül a nagyszerű ember igazi értékeit megmutatni. Lendület, erő, vidámság van alakításában. Barsi Béla, Csesznok alakításában maradó emlékü kolhozelnököt ismertünk meg. Az első képben azonban nem helyesen vitatkozik; vitatkozása kispolgári színezetű, nem különbözik Galuskáától. Ezen javítani kell. Jobban ki kell domborítani, hogy a harag, mely él benne, nem Galuska, hanem Galuska hibáinak szól.

Galuska szerepét Farkas József játszotta. Farkas József jó színművész. Hitelesen tud embereket, emberi jellemeket bemutatni. Az alakításában meglepő pozitív hősöket meg tudtuk szeretni, a negatív figurákat meggyűlöltette. Alakításaival tanított, nevelt, számunkra példaképekként formálta meg a pozitív hősöket, s az új színházi közönség neveléséhez ezzel is komoly segítséget nyújtott. Bizonyítékok erre Farkas József eddigi sikeres alakításai.

Farkas Galuska szerepében sem nyújt gyenge alakítást annak ellenére, hogy játékának vannak lényeges fogyatékoságai. Miben jelentkezik Farkas alakításának hibája, miben van e hibák gyökere?

A fő hibát elsősorban az mutatja, hogy Farkas József alakításában megjelene Galuskáról, a „Csendes élet“ kolhoz elnökéről több jelenetben, de különösen a harmadik felvonásban nehéz elhinni, hogy szovjet ember. Farkas alakítása nem elég gondosan felépített, nem elég alaposan kidolgozott; a figura nem egyenletesen fejlődő. Farkas nem ismeri helyesen Galuskát, a szovjet embert, nem helyesen ismeri annak tulajdonságait, szenvedélyes szeretetét a szovjet hazá iránt. Nem látja eléggé tisztán Galuskának a darabban elfoglalt helyét, ezért sincs elmélyültség játékában. Alakításában helytelenül tükröződik a mű eszmei mondanivalója.

Mindez azt jelenti, hogy Galuska felemelkedése az élenjárók közé, hibáinak belátása gyors, meglepetésszerű Farkas József játékában, mert nem előzi meg fejlődés. A darab pedig erre ehetőséget nyújt, s a rendezés is helyesen tisztázta ezt.

Farkas ezeknek az alapvető problémáknak a meg nem értése következtében nem vívódik, nem küzd belső problémáival és játéka többször igen közel hozza Dolgonoszikhoz, pedig közöttük éles társadalmi és jellembeli határ van. Farkas Galuskája nem használja ki a fejlődését elősegítő bírálatokat, nem válaszol ezekre a bírálatokra. A színészi játék, nem érzékelteti, hogy Galuska a bírálatok hatására gondolkodóba esik. Ezért nem meggyőző az, amit az új rendezetről mond: kijelentései töle idegenül hangzanak, mert hiányzik az előző felvonásokban felépített alap, amire azok épülhetnek. Hiányzik a „valami nincs rendjén“ érzés művészi kifejezése.

Farkas játékötletei Galuskát a komoly jelenetekben is a bohózat felé tolják el. Különösen kirívó ez a titkárnak vélt soffőrrel való megismerkedés jelenetében. Itt ugyan a rendezés sem tett meg mindent a szovjet embert hamisan ábrázoló játék megszüntetése érdekében. A valóságban nem így cselekszenek a szovjet emberek, még a szüklátó körű Galuskák sem. Ebben a jelenetben túlteng az eszmei mondanivalót eltorzító olesó humor. Farkas Józsefnek hibáit belátó emberként kellene elhagynia a színpadot. Farkas játéka ezzel is adós maradt.

Miért fordulhattak elő Farkas József játékában ilyen hibák? Elsősorban azért, mert a szovjet embert, a szovjet emberek tulajdonságait csak általában s nem konkrétan, nem mélyen ismeri. A művészi alakítás nélkülözhetetlen előfeltétele, hogy az alak darabbeli helyét, szerepét felismerje a színész; ez a felismerés ideológiai felkészültséget, társadalmi tisztánlátást, magasfokú tudást igényel. „Östehetséggel“, rutinnal, ma már — a szocialista realizmus követelményeinek megfelelően — játszani sikerrel nem lehet. Ösztönösen hősöket és példaképeket, megvetendő és gyűlöletes figurákat

helyesen ábrázolni nem lehet. A jövőben erre még kevesebb lehetőség lesz. Ez felhívást kell, hogy jelentsen minden eredményes munkát végezni akaró színművész számára.

Kovács János alakítja a területi Pártbizottság titkárát. Az első képtől eltekintve, — ahol kissé kifejezéstelen — jól oldotta meg az újszerű feladatot. Alakítása egyenletes, az emberekkel való kapcsolata helyes és színes játékában megmutatja — a legfontosabb helyzetben is — hogy a párt jelent meg a színen. A játékos, bohózszerű jelenetekben is az események ura marad. Különösen jó és meggyőző volt az a jelenete, amikor Galuska maradiságát bírálja és ennek káros voltára mutat rá. Váradi Árpád alakításában megjelenő Dolgonoszik, a darab leggyengébben alakított figurája. Hibája, hogy már az első jelenetben a legnagyobb nyíltsággal leplezi le magát. Alakításában erősebbnek mutatkozik, a nevetséges ficsúr, mint a gyűlöletes spekuláns, a szovjet hatalom ellensége. Grickót alakító Miklós György sem mutatja meg az igazi Grickót; kevés humorral s még kevesebb kedvességgel alakított figura. Amikor a Donyec medencébe indul és búcsúzik — még kifejezéstelenebb. Hiányzik belőle a lelkesedés és az erő. Alakításában nem tükröződik, hogy ő a világfekordot elérő kombájnvezető.

Mácsa Emmi Gálja alakításában kifogástalan teljesítményt nyújtott. Játéka kedvességgel és megnyerő erővel teli. Az ő alakítása is a szovjet lányok emlékét örökölte meg beününk. Elsősorban neki köszönhető, hogy Dolgonoszik lelepleződik. Dícséretre méltóan mutatja, hogy „boldogtalansága” szülei maradiságának szükségszerű következménye.

Szemes Mária Katyerinája az egyik legjobban megformált figura. Alakítása az ifjuság problémáival törődő, lelkes, derűs, szeretetreméltó traktorista leányt mutatta meg. Szemes Katyerinája határozott és sokoldalú, a megnyugvók gyűlöelője. Feladatát sokszíniúen oldotta meg. Alexej kombájnvezetőt Kátai Endre formálta. Kátai Alexejében a humort kedvelő, a kollektívát szerető szovjet embert ismertük meg. Kátai alakítása komoly, művészi teljesítmény.

Dícséretet érdemel Sugár Mihály, Gémes Imre kiváló alakításukért. Csesznok feleségét, Palaskát, Bartók Julia, Galuska feleségét, Paraszkat, Somorjai Éva alakította. A vígjáték előadásának színvonalát emelték Mezei Károly által betanított táncszámok. A kifogástalanul szép díszletekért Sándor Lajost és a színház műszaki dolgozóit illeti dícséret.

Mindent összegezve: A Szegedi Nemzeti Színház helyesen tette, hogy műsorára tűzte Kornejesuk nekünk is aktuális, sokatmondó és fejlődésünket segítő darabját. A darab mondanivalója mezőgazdaságunk szocialista átalakítását segíti: azzal is, hogy dolgozóink öntudatának fejlesztéséhez nagymértékben járul hozzá. Erre nagy szükség van: nálunk több a Galuska, mint a Csesznok.

Strack Sándor